

בענין Timely Payment בל תלין - שיעור 843**I. מקור וכללי הענין של הלנת שכר עבודתו של פועל**

(א) **עייין בספר אהבת חסד** (צפתיחה לפרק ט') דיש הרבה אנשים ישרים ובעלי מדות טובות ומקיימים שארי מצות התורה כדת וכהלכה ובמצוה הזאת של תשלומי שכיר בזמנו רפויה בידם ואפילו במקום שנוגע לטרחא בעלמא ושכל זה בא להם מצד מיעוט חסרון ידיעה בהלכה זו שאלו ידעו מזה בודאי היו מזרזים לשלם בזמנם כדי לקיים בזה המצות עשה דביומו תתן שכרו וגם שלא לעבור על הלאוין שיש בענין זה

(ב) **עייין בדברים** (כ"ד - ט"ו) ביומו תתן שכרו וביומו פירוש בזמנו (רמב"ם שכירות י"א - ב' ושו"ע חו"מ של"ט - ה') ואם איחרו ביטל המצות עשה ועבר בלא תעשה שנאמר ולא תבא עליו השמש וכזה פועל לילה ונאמר לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר (ויקרא י"ט - ג') וכזה פועל יום ואבאר

(ג) **עבר זמנו** אין בעל הבית עובר משום בל תלין דדרשינן מעד הבוקר עד בוקר ראשון ומכל מקום חייב ליתן לו מיד שנאמר "אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך" (משלי ג - כ"ח) (ספר אהבת חסד ה - ט - ו - ז')

(ד) **כל הכובש שכר שכיר** כאלו נוטל נשמתו ועובר בחמשה לאוין ועשה (ז"מ ק"ז - וחו"מ של"ט - ה') ואבאר

(ה) **זמן תשלומין שלו כל היום** עד ביאת השמש ולכל הפחות עד הלילה ואם לא שילם עובר על לא תבא וביומו תתן שכרו

(ו) **אין הבעל הבית עובר משום בל תלין אלא אם כן** (כ' תבעו השכיר ב' אפילו תבעו ולא היה לו מעות ליתן לו (חו"מ של"ט - י') או שהשכיר מכיר בבעל הבית דאין דרכו להיות בידו מעות אלא ביום השוק ואפילו יש לו מעות ליתן לו וה"ה אם אין דרכן לשלם עד שיחשבו הפועלים אינם עוברים עד שיחשבו עמהם וכן דרשינן מאתך דאם אין הפועל מקפיד אין איסור בדבר (רמ"א ט') או האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים ושכרם ואמר להם שכרם על בעל הבית אין שום אחד מהם עובר על בל תלין ומיהו ב"ה עובר משום אל תאמר לרעך לך ושוב אם אינו טרוד ומכוין לדחותם (חו"מ ז' - ז')

(ז) **לאו דוקא שכר שכיר** דהוא הדין בהשכיר לו כליו או שאר עבודה שיש התחייבות ממון דדרשינן מדכתיב לא תעשוק שכיר עני ואביון... בארצך (דברים כ"ד - י"ד) והאי בארצך מיותר ודרשינן לכל מה שבארצך יש לאו דלא תלין ועשה דביומו תתן שכרו

II. הערות בענינינו

(א) **בקטן** שייך בו בל תלין (רמב"ם שכירות י"א - ה') ועייין בנתיב החסד (ה' - ט - ז') על ספר אהבת חסד דמי שמבטיח לקטן שיתנו להם אח"כ דבר מה עבור זה ולבסוף לא יתנו להם כלום עובר על כבישת שכר שכיר שיש בו חמשה לאוין (לא תעשוק את רעך ולא תגזול ולא תעשוק שכר עני ולא תלין ולא תבוא עליו השמש) וביטול עשה (ביומו תתן שכרו)

(ב) **בנכרי אינו נוהג** שהרי בשו"ע לא נמצא שיש איסור דכל תלין או עשה של ביומו תתן שכרו ומ"מ דוקא אם אין בו חילול השם

(ג) **מי שקיבל עליו שבת** מבעוד יום והתפלל ערבית ואח"כ נזכר שהוא חייב שכר שכיר ואם לא ישלם עתה יעבור על ביומו תתן שכרו חשוב כמו קבלה בטעות ושרי ליה לעבור על איסור תחומין ולרכוב על הבהמה כדי לקיים המצוה (שו"ת ציץ אליעזר י"ג - מ"ז בשם בן איש חי)

(ד) **מי שלא משלם כל שכרו** עובר על המקצת שפיחת לו וכן אם אין לבעל הבית כל המעות שמגיע להשכיר אפילו הכי חייב ליתן לו מה שיש לו ובאמת כל פרוטה ופרוטה חיוב בפני עצמו (ספר אהבת חסד ט - י')

(ה) **י"א דמנהג החפץ חיים** לשלם הטקסי רק כשגמר הנסיעה ולא קודם כיון שרצה לקיים ביומו תתן שכרו וצ"ע דאין כוונת התורה לעכבו מלשלם עד זמן החיוב אלא שלא יאחר הזמן

(תשובות והנהגות קו"מ ג - ת"ע) אמנם דעת המרש"ג (י"ד ח - ס"ג ד"ה חמ"ס) דדוקא אחריו

(ו) **לשלם בשיק** אם בקל יכול הפועל להוציאו או להחליפו במעות אז הוי כממון ואם לאו חשוב רק שוה כסף אמנם במדינותינו נוהגים ע"פ רוב לשלם בהשיק (ספר מילי דנזיקין קכ"ז בשם רב משה) ודעת רב אלישיב ששיק דחוי (postdated) וכרטיס אשראי (credit card) אינם ככסף לענין כל תלין וביומו תתן שכרו (ספר ממון ישראל 107) מ"מ אם השכיר נתרצה אינו עובר אבל שמעתי מ' M.B.N.A. שהחנות נשלם מיד והוי כרטיס אשראי ככסף

(ז) **לאו דוקא אם שכרו על איזה שעות** דאפילו אם שכרו לעשות מלאכה קלה שיש בה שוה פרוטה ג"כ בכלל שכיר הוא ושייך בה לכל תלין וביומו תתן שכרו כגון ללמד תינוק או שומר התינוק נהג אוטו וגם רופא מלצר נגן וכדומה

(ח) **שומרת ילדים קבועה** דנשכרת על דעת שתשמור עוד פעמים אם יצטרכו אותה מסתמא שמנהג העולם שאין משלמין מיד וממילא אינם עוברים על הלאו אפילו לא התנו עמה בתחלה (מילי דנזיקין עמוד קכ"ח בשם רב משה)

(ט) **קבלנות כשכירות** לעבור עליו כל תלין דהיינו electricians, painters, plumbers, repairmen

(י) **נתן כלי או בגד לאומן לתקנה בקבלנות** וגמרה כל זמן שביד האומן אינו עובר דהיינו אפילו אמר לו גמרתיו בא וטול דלא קרינן בו פעולת שכר "אתך" כל זמן שהחפץ ביד האומן (נתיב חסד י - ח)

(יא) **אשה שיש לה בעל** ונושאת ונותנת בתוך הבית ושכרה פועלים אפילו בסתמא עוברת משום כל תלין (אהבת חסד י - ד) אבל אם בעלה ג"כ עובר צ"ע (נתיב חסד י - י)

(יב) **מי שאינו משלם בזמנו** מפני שעוסק בלימודו לא טוב הוא עושה אלא צריך לסגור הגמרא ולא לעבור על איסור כל תלין (ממון ישראל 122 בשם רב אלישיב)

(יג) **תשלום לאברכי כולל** שהמנהל אינו משלם אף שיש לו כסף דבני ישיבה דינם כשכירים והמנהל שאחראי עובר בכל תלין (תשובות והנהגות ג - ת"ע - ע)

(יד) **צריך ליתנם להפועל** כדי לקיים ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש אף שעיי"ז לא ישאר לו במה לענג השבת דזה רק מדברי קבלה וצריך שיפיסנו להמתין עד אחר השבת (בה"ל רמ"ז - ד"ה לכ"ד)

(טו) **טוב להתנות עם השכיר** כי שמא יהיה טרוד או לא יהיו לו מעות בריוח ואינו עובר בכל תלין (שו"ע הרב שכירות י"ח)

(טז) **שכירת חדר במלון ובית חתונה** - עיין באהבת חסד (ט - ה) שהביא דעת הגר"א דאפילו שכר קרקעות עובר בכל תלין וכל שכן שיש לזיהר בשכר בתים משום שהוא תלוש ולבסוף חיברו וכ"כ בערוך השלחן (ג) דהעיקר לדינא גם בקרקע עובר

(יז) **אמנם שכירת לדירה** אינו משתלמת בסוף החודש אלא בתחילת החודש לכן אין שייך כל תלין רק כשהשוכר מתחייב עצמו ממון כמו בהלוואה ועיין בספר ממון ישראל (דף 127) שהביא כן מרב פאם ואחרים מ"מ הוא עובר אל תאמר לרעך (שם)

(יח) **דבר עצה הנוגע לענינינו** שכל אדם שמבקש לאדם אחר שיעשה לו איזה פעולה בשכר יקצוב עמו המקח בתחלה (אהבת חסד פרק י כסוף)

(יט) **מי שסגר חנותו** יש חיוב לשלם כל הפועלים אם יש לו מעות

(כ) **פועל שגמר פעולתו בערב שבת** קודם השקיעה צריך לשלם לו קודם השקיעה (אור שמח שכירות י"ח - ז) וע"ע בשו"ת שבט הלוי (ז - רל"ח - ז) דאם קשה לו לשלמו אין בו כל תלין וכן מלצר (waiter) שפועל בשבת צריך לשלמו אחר השבת שלא יעבור על כל תלין אם לא התנה עמו קודם ואפשר דאפילו אם לא התנה עמו כהתנה דמי (ד"ע)

(כא) **כבר עבר הזמן** של כל תלין על פועל עני ועל פועל שני שהוא עשיר הוא בתוך הזמן אפשר באופן זה אפילו העשיר הוא קודם לעני (אהבת חסד י - ח)